

Thí một con chột, hốt mười con xe

Bình-nguyên Lộc

Tết năm nay dưa hấu được mùa. Các sông rạch chật ních ghe buôn hàng Tết mà phần lớn là ghe dưa hấu.

Ghe dưa nào cũng đổ xô về ngã năm Bảy Hựu khiến những ghe thương hồ không quen tục buôn dưa, ngạc nhiên lắm.

Cái gì mà mua dưa trong rẫy xong, chèo ngang qua chợ nào đó, họ không ghé lại bán mà hè hụi chèo riết về chỗ ngã năm vắng teo ấy làm gì ?

Nhưng đó là họ vâng theo một tục lệ đã ra trên mười lăm năm nay rồi.

Số là ngày trước, đi buôn dưa hấu giống hệt như đi đánh bạc. Vì không biết ý định của nhau, nên nhiều cái Tết, ở một chợ nào đó, ghe dưa áp nhau về hàng trăm chiếc. Bị đụng đầu với nhau như vậy, cố nhiên là họ phải bán đổ bán tháo mà vẫn không hết hàng. Năm cùn tháng tận rồi còn đâu ngày giờ để lui qua chợ khác.

Trong khi đó thì ở các chợ khác, dưa lại khan hiếm như tôm tươi.

Thành ra đi buôn dưa ngày Tết, được hay thua không phải là do dưa ngon hay dở, mà thành bại nằm cả trên sự rủi may vào phút chọn chợ.

Chọn chợ là cả một khoa toán "Có lẽ" ¹. Năm X. bác thất bại ở chợ Cầu ư ? Năm Y, bác tránh chợ đó để chạy qua chợ Bưng. Nhưng người khác cũng tính y như bác, thế là cả bọn lại đụng đầu nhau ở chợ Bưng.

Nhưng nếu bác đoán rằng họ sợ chợ Cầu, chạy đi chỗ khác thì mình ở lại cho Cầu chắc ăn lắm. Đoán như thế cũng chết tươi, vì có kẻ khác cũng đoán giống hệt bác. Rồi áp nhau mà trở lại đông đảo ở chính cái chợ mà họ đã chết năm trước. Vậy là chết cả lũ thêm một năm nữa.

Có lắm chú lái, cứ tính trật như vậy từ năm này qua năm khác đến phải bán cả nhà cả vườn mà trả nợ buôn lỗ.

Mãi cho đến một năm nợ, ông Tư Khâm đứng ra tổ chức lại cuộc buôn dưa, bọn lái buôn mới khỏi sạt nghiệp.

Ông Tư Khâm là một kẻ giang hồ lúc còn trẻ. Nhờ thế ông quen với hầu hết các tay lái thương hồ.

Năm nợ ông đi tìm từng chú lái dưa một, để thuyết phục họ chịu theo tổ chức do ông nghĩ ra. Ông đi du thuyết ba tháng trước ngày dưa chín mà cho mãi đến rằm tháng Chạp ông mới nói chuyện xong với anh lái dưa thứ chột.

Vậy năm đó, tất cả anh hùng tứ xứ đều hội tụ ngã năm Bảy Hựu, bất kỳ dưa mua ở đâu cũng phải cho về đó, bất kỳ qua chợ nào cũng không được ghé.

¹ *Calcul des probabilités*

Ông Tư chia đều số ghe ra làm mười hai toán rồi cho phép họ vào năm con rạch để về mười hai chợ nằm dựa các sông rạch ấy.

Ông Tư là người vận đở nên năm nào ông cũng trúng mỗi lớn. Mà ông làm thế, tức là ông thôi không hưởng cái may mắn của trời cho, ông hy sinh xuống đứng ngang hàng với mọi lái đò khác để ăn chắc nhưng ăn ít.

Lòng vị tha ấy giúp ông Tư được uy tín lớn, và ông nói thì họ nghe theo rụp rụp.

Vậy năm nay như mọi năm, ngày hai mươi tháng chạp bến Giang-Tân lại họp đại hội ghe đò.

Năm nay ông Tư Khâm đã già quá, cứ đau ốm mãi quanh năm. Đó là nghe theo lời cô con gái út của ông, chớ ông nằm lì trong khoang ghe không ai thấy mặt ông được hết.

Trưa hôm ấy, khi ghe nào cũng cặm sào xong xả, cô út đứng trên mũi của ghe cô, lấy tay làm loa rồi kêu gọi: “Bà con ghe đò, bước qua gần gần đây để tôi thưa chuyện!”

Hàng trăm chiếc ghe đò dài theo bờ con sông lớn nhất tại ngã năm, thành ra chiếc ghe đuôi, cách chiếc ghe đầu rất xa, mà cách chiếc ghe giữa của ông Tư cũng gần mấy trăm thước.

Trái lại với mọi năm, chỉ những chú lái già chủ ghe là xúm quanh ghe ông Tư sau lời kêu gọi, năm nay cả đến mấy anh chèo cũng vội vã nhảy đến xóm giữa.

Hàng trăm chiếc ghe trong lúc nước êm gió lặng lại bỗng lắc lư một lượt vì những bước nhảy này. Có nhiều anh chèo nhảy hăng quá đến lọt xuống sông, bởi vì chân nhảy mà mặt lại ngó lên trên, nhìn cái mũi ghe của ông Tư Khâm không nháy mắt.

Họ nhìn cô gái đứng trên đó. Cô ấy mặc bà ba bằng vải Xiêm đen, nhưng nước da của cô lại trắng, trắng nõn nà khiến sự đối chọi càng làm cho nó nổi bật lên.

Ở xa, không biết cô xấu hay đẹp thế nào, chỉ thấy nước da trắng và hình dáng của cô là đủ cho họ bị quyến rũ. Chà, hình dáng của cô ! Cô may áo chạt quá, hay vì cô có da thịt không rõ mà áo lại ôm sát thân thể cô như ai lấy hồ mà dán vào đó. Cái lưng của cô eo như lưng con kiến nhọt, còn hai tay cô thì dẹt như mỗi khi cô cử động.

Mấy anh con trai đến nơi thì nhận rõ ra cô gái ăn trầu, nhưng ăn vén khéo thành ra môi của cô đỏ như thoa son. Những mũi ghe gần đó đen nghệt người ta, họ tranh nhau bước tới trước, chen lấn khiến ghe nào cũng lắc lia như cái trứng vịt, và các lái đò trên các đỉnh núi đò bắt đầu lăn xốnng sông kêu lùm chùm.

Cô gái đứng lặng thinh nhìn quanh rồi mỉm một nụ cười rất có duyên và hơi e lệ. Bấy giờ gió hây hây thổi, tóc trán của cô bay phất phơ và vạt áo cũng bắt đầu tốc lên. Cô gái hoảng sợ lấy tay chặn nó lại.

Nhiều anh con trai la:

- Thầy kệ vạt áo, cô lo vuốt tóc là hơn !

Rồi họ cười rộ lên. Cô gái mắc cỡ ửng má hồng khiến họ càng muốn nhào xuống sông hết thủy. Đoạn cô trấn tĩnh nói to:

- Thưa bà con cô bác, ba tôi khó ở trong mình, biểu tôi thay mặt để thưa với bà con cô bác mấy điều này.
- Ông già đau làm sao cô ? Tội nghiệp ! Tôi bất hiểu quá, nào có hay gì.
- Cô út ơi, để tôi qua sắc thuốc cho ông già, rồi ở luôn thí công vài năm nhen cô !

Cô út giả điếc, làm thính mà đợi họ nói bông đùa dứt rồi cô mới thêm:

- Thưa bà con cô bác, ba tôi định năm nay bỏ cái lệ chia chợ.
- Ờ, sao lạ vậy ? Mấy ông già đều rống lên hỏi.

Nhưng mấy cậu con trai lại hoan nghinh:

- Ờ, phải chớ. Tụi tôi đưa nào cũng quyết đi theo ghe ông Tư. Nếu chia chợ, cô đi một nơi, tụi tôi đi một ngả thì buồn chết.
- Cô út ơi, mấy năm nay sao không nghe ai nói tới cô, không hao giờ thấy mặt cô ? Nếu cô có đi ghe đưa thì đời nào tụi tôi lại chịu chia chợ, nhứt quyết chết sống với cô một chỗ thôi chớ!

Cô gái mặc kệ mấy anh con trai nói gì cứ nói, cô đợi giây lâu cho họ hết líu lo, đoạn đáp lời mấy ông lão:

- Thưa các bác, ba con nói rằng mười mấy năm nay nhờ tổ chức chia chợ mà tránh cho nhiều người sạt nghiệp. . .
- Phải rồi, nhưng sao lại bỏ lệ ấy ?
- ... thưa, nhưng mà lối tổ chức đó cũng không giúp ai khá được hết. Mười mấy năm nay bà con mình đi buôn đưa ở vùng này chỉ lấy lại được vốn, còn công thì bỏ luôn, tay không vẫn thuận tay không.

"Thưa các bác, ba con nói chi bằng ta trở về tình trạng hỗn loạn trước kia, thuở con còn để bánh bèo trên đầu, thế mà hơn vì có người thua lỗ mà trái lại có người no đủ.

"Thưa các bác, ba con nói thà là cò bạc như vậy để thử thời vận, chớ đi không về rồi mãi chán quá."

Mấy ông lái già làm thính . Mấy chú lái trẻ, con của mấy ông lái già và lũ bạn chèo ghe thì rộ lên tán thành cô gái.

Mấy ông già không tìm được lý lẽ gì để cãi lại, và họ biết có cãi cũng vô ích thôi, vì họ là thiểu số, và giữ trật tự thì khó chớ xui loạn thì dễ xui, và xui rồi, không ông trời nào kéo lại được cả.

- Thưa bà con cô bác, bà con cô bác có đồng ý hay không ? Cô gái hỏi gặng lần chót.

Câu hỏi của cô cũng bằng thừa vì số đông đợi cô mở miệng để hoan hô, còn số ít thì già quá, rất ngẩn hơi.

Sau cơn hoan hô nhiệt liệt, cô gái mỉm cười nhìn mấy cậu trai mà rằng:

- Các anh đi chợ nào, cho em theo với ?
- Tụi tôi theo cô chớ.

- Không, em cứ đợi các anh đi trước hè.
- Ai dại gì mà đi trước.
- Các anh đừng chớ áp nhau mà theo em, báo hại chết chùm cả lũ.
- Dầu chết cũng cam tâm mà, cô út ơi !
- Nhưng em lại không cam tâm.
- Tụi tôi hùn tiền đền bồi lỗ lã cho cô mà, khỏi lo mà.

Bây giờ ông Tư Khâm mới lồm khồm bước ra khỏi mui, vừa đi vừa ho sù sụ.

Thanh niên lại hoan hô ông cụ dậy sông.

- Nhạc gia ơi, nhạc gia khó ở làm sao đó ?
- Thừa ba, cho con đi theo đờ đàn tay chơn.
- Ba ơi, con chèo ghe rất giỏi, nấu cơm, bữa củi cũng tài, nguyện làm công không cho ba tới chết.

Ông Tư Khâm cười rất hóm hình mà rằng:

- Tôi hết sức cảm ơn bà con cô bác đã “âm hộ” tôi. Mười lăm năm trước tôi đề nghị bà con cũng theo, bây giờ, tôi lại đưa đề nghị khác, bà con cũng lại theo. Từ đây ta trở lại tranh giành với nhau, ai may nhờ rủi chịu. Như trước kia, ta theo luật công bình của trời.

Một ông già đứng lên, bộ tịch thiếu não, giọng rầu rĩ nói:

- Anh Tư, sao anh lại tẻ vậy ? Buôn trong vòng trật tự tuy lời ít mà vẫn kiếm được chút đỉnh để ăn Tết. Anh báo hại làm chi rồi có kẻ khóc anh coi.
- Thì chính tôi cũng có thể khóc như các anh. Các anh quên rằng số người đi buôn cứ tăng lên, mà số chợ thì vẫn cứ mười hai cái. Như vậy cứ tiếp tục chia đều thì ta sẽ về tay không. Thà là khóc.

Họ ăn cơm trưa, rồi đợi con nước bắt đầu lớn để ngược dòng những sông con, vô các chợ xa.

Gió trưa thổi hiu hiu, đất trên bờ ngã năm tro trọi đều hiu buồn mình mông xa vắng quá. Bỗng có tiếng phụ nữ ấm mà trong cất lên không phải để hò như ngày xưa mà để ca Vọng cổ:

“Trời đất ơi, em nghĩ cái thân em như chiếc thuyền nan, may gặp bến trong thì nhờ, rủi gặp bến đục thì chịu, còn biết kêu khóc với ai bây giờ ? ... ơ ...”

Trai trẻ trong các ghe đưa đang hiu hiu say nắng bỗng ngồi dậy cả. Anh nào cũng vỗ đùi, chặc lưỡi. Vài anh tài chánh khá, sắm được đờn ghi-ta, thấy đều rút ra lai rai mấy tiếng đồng, gọi là cảm thông với ca công trên chiếc ghe đàng xa kia.

Cô út ca được bốn câu thì leo lên mui mà ngồi. Anh bạn chèo mũi của ông Tư Khâm, anh Núi, lo nhổ hai cây sào, còn ông Tư thì chui ra khỏi mui để cầm lái.

Thấy ông Tư xung phong đi trước, thiên hạ rục rịch nhổ sào để đi theo.

Trên ghe của các anh lái trẻ thì êm rơ, nhưng trên ghe các lái già ồn ào tiếng cãi vã với nhau. Đó là cha con họ xung đột, các ông cha thì quyết tránh ông Tư Khâm, vì họ

biết ghe dừa của ông như hòn đá nam châm, sẽ thu hút theo rất nhiều ghe khác; các cậu con thì nằng nằng quyết một theo ghe ông già có con gái, họ viện lẽ rằng ông Tư phá bỏ lễ lối cũ, tức là ông ta đã nghe ngóng được tin gì hay, nên theo dấu ông ta mà kiếm ăn.

Rốt cuộc rùng ghe dừa phân ra làm hai đội. Lối năm mươi chiếc theo ông Tư để chui đầu vào một ngọn sông con chỉ có một cái chợ thôi, còn độ năm mươi chiếc khác thì tản ra, ngược dòng bốn ngọn sông khác.

Cô út ngồi trên mui để làm đích cho họ nhắm vào mà chèo theo. Cô không ca vọng cổ nữa mà lại hò như ngày xưa:

*“Hò ...σ... Nước xuôi chạy gió buồm mên,
Muốn vô làm bé biết có bên hay không ?”*

Các anh lái trẻ mà đã có vợ con, mê chết đi vì lời hò này. Bây giờ mà có ai đặt thủy lôi chặn sông, họ cũng cứ chèo tới.

Một chú lái bắt bồ liên, hò đáp:

*“Hò. . . σ. . . Áo vá quàng viền đàng chỉ đỏ,
Gấm sọc đời, vợ nhỏ cưng hơn.”*

Khi ai này đã đi sâu vào ngọn sông thì cô gái chun vô mui ở mất trong ấy không thềm triển lăm tấm thân kiều diễm của cô nữa, mà cũng chẳng thềm ca, hò gì nữa cả.

Trót đã dấn thân vào đường chết, các chú lái háo sắc không ngày giờ để trở bước.

Sáng hôm ấy, họ tới trước chợ ông Hàm. Cảnh chết chum hiện ra trước mắt. Năm nay làm ăn khó khăn, chợ ông Hàm ăn Tết rất lòi thoi. Bốn ghe dừa là đủ cho họ lằm rồi, thế mà các ghe hàng hóa này lại đậu ken trên sông như thuyền Tào trên Xích-Bích.

Ông Tư Khâm không thềm bán chác gì cả, cứ đậu ghe mà ăn cơm cho đến ngày hăm lăm. Mỗi ngày ông cho cô út đi ủy lạo các chú lái bên kia để cầm hơi họ cho đến cái ngày chót ấy, ngày mà họ chỉ còn đổ dừa xuống nước mà về chớ không mong chèo qua chợ nào khác cho kịp nữa.

Ngày cuối cùng là ngày hăm lăm. Ông Tư mang hết dừa lên chợ rồi kêu nhà nghèo tới mà bố thí. Với bạn đồng nghề, ông nói:

- Chết, tôi cho chết luôn.

Nhưng với cô con gái út, ông thì thềm:

- Làm phước để bớt tội với trời đất.

Rồi hai cha con cười với nhau.

Chiều hôm ấy ghe dừa lui hết, ông Tư cho dọn một tiệc khá sang dưới ghe rồi cả ba người trong thuyền xúm nhau ăn nhậu. Ông Tư nói với cô con gái út, nhưng lạ quá, lại kêu nó bằng cô, trái với phong tục miền Nam này.

- Ở đây có xe đồ nhỏ đưa ra tỉnh. Từ tỉnh, cô về Sài-gòn rất dễ. Tôi chia cô bốn trăm, cô ăn Tết, năm tới ta lại làm nữa.
- Thưa bác, bác còn những mười ghe, đi các chợ kia trúng mỗi lăm, sao lại chia cháu có bốn trăm thôi.
- Nhưng tôi lỡ trọn ghe này.
- Khi mốc. Bác chọn dưa xấu mà bố thí ở đây, có lẽ là bao, nhưng bác lại lòi ở mười ghe kia, dư sức đập qua số lỡ ở đây rồi.
- Ấy, ấy, cô em quên rằng tôi đã cứu cô em à. Bốn trăm, cô em chê là ít nhưng đó là tiền sạch nó quý hơn thứ tiền bán nhan sắc của cô nhiều lắm đó. Tôi mà không cứu cô trong vụ bố ráp hôm nọ, liệu cô có đi làm ăn hoàn lương như vậy được hay không chớ ?
- Lão cáo già nói dễ nghe dữ ! Chớ mấy bữa rày tôi lại không bán nhan sắc à ? Tôi lại không phơi lưng để rù quên họ theo ông à ? Tiền của ông sạch quá ! Chà, tiền gạt gẫm người ta lọt vào bẫy cả lũ mà còn khen là sạch. Ông liệu hồn, ông không đưa đủ hai ghim thì biết tôi.